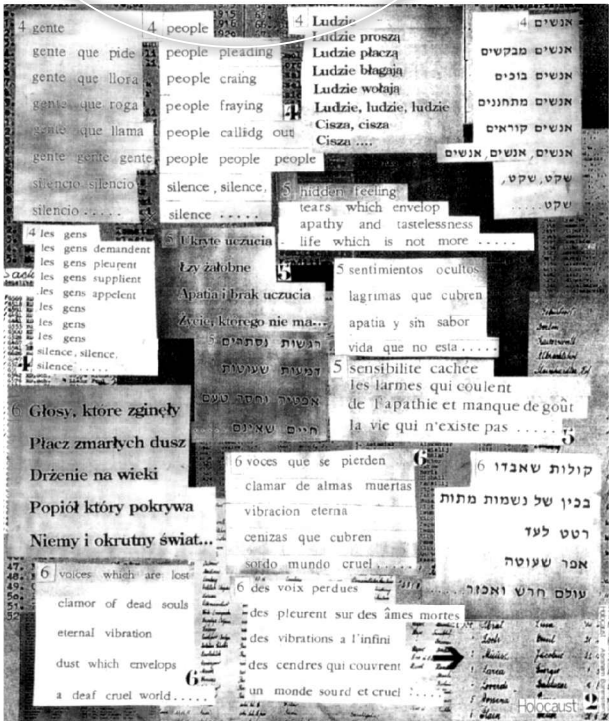

MAJDANEK

Towarzystwo Opieki nad Majdankiem Zarząd Oddziału w Białymstoku

informatior

A.D. 2006

PL

[illegible]

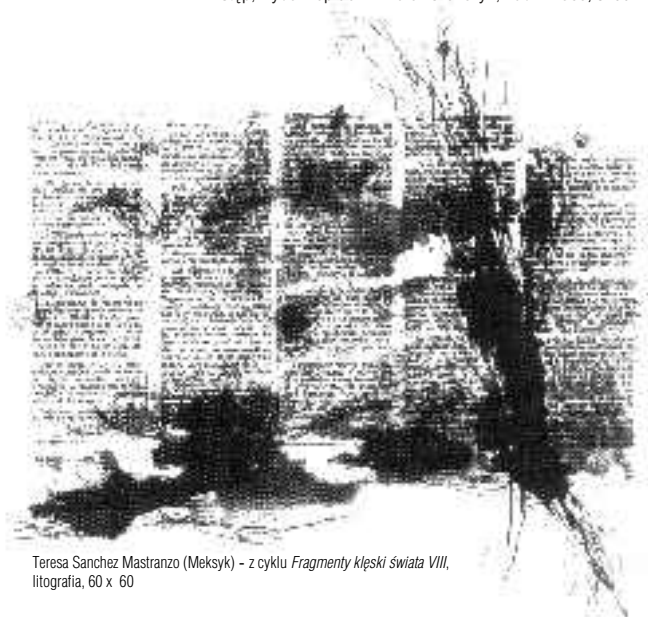
Tadeusz Czajka

Mówiono mi

Mówiono mi kiedyś...
Zaraz, o czym to mówiono?
Czy już nic nie pamiętam?
Czy o twarzach zmiażdżonych
kopnięciem buta?
Barakach,
głodowej śmierci...?
Nie!
Nie, zaraz, o czym?
Przecież nie o tej zupie rozlanej,
którą w pyłe
na czworakach
można zlizywać...
Nie...
Nawet nie o dzieciach, nie...
O czym to... Boże...
Ach, już wiem,
Mówiono mi kiedyś,
że szczęściem
jest drugi człowiek,
Mówiono mi kiedyś...

*ródło: Pieśni zza drutów. Wiersze, pieśni i piosenki
powstałe w obozie koncentracyjnym na Majdanku,
wstęp, wybór i oprac. Z. Murawska-Gryń, Lublin 1985, s. 53.*

Teresa Sanchez Mastranzo (Meksyk) - z cyklu *Fragmenty klęski świata VIII*,
litografia, 60 x 60

„(...) nie przestańcie być świadkami
tamtych braci i siostr,
nie przestańcie być przestrogą.
Przestrogą dla wszystkich pokoleń.”

Jan Paweł II
Majdanek - 9 VI 1987 r.

Towarzystwo Opieki nad Majdankiem powstało 12 listopada 1945 r. z inspiracji działaczy społecznych Lublina i Lubelszczyzny jako ogólnopolska, otwarta organizacja typu *non-profit*, zrzeszająca tych, którym bliska była szeroko rozumiana idea upamiętniania Majdanka oraz - później - prowadzenia badań naukowych nad jego historią. Towarzystwo - ściśle współpracując z Państwowym Muzeum na Majdanku w Lublinie - obecnie ma na celu opiekę nad byłym hitlerowskim obozem koncentracyjnym na Majdanku oraz zachowanie pamięci o martyrologii narodu polskiego i narodów świata doświadczonych dwudziestowiecznymi totalitaryzmami europejskimi. W realizacji powyższych zadań opiera się na honorowej pracy ludzi dobrej woli (nie tylko kombatanów) pragnących realizować *pro publico bono* cele przyświecające założycielom.

Z inicjatywy mgra Stanisława Zybały (1924-2002), byłego więźnia Majdanka, w dniu 20 lutego 1980 r. została powołana białostocka placówka Towarzystwa, początkowo jako samodzielne Koło, które w 1989 r. podniesione zostało do rangi oddziału wojewódzkiego. Przez ponad ćwierć wieku koncentrowała ona swą działalność statutową na trzech zasadniczych płaszczyznach: rejestracyjno-badawczej (głównie gromadzenie archiwaliów i relacji), artystycznej (m.in. wieczory poezji obozowej, ekspozycje dokumentalne i wystawy prac plastycznych) oraz dydaktycznej (np. konkursy historyczno-literackie, sesje popularynonaukowe, publikacje książkowe czy spotkania pokoleń).

Aktywność ta, ukierunkowana na popularyzację rzetelnej wiedzy historycznej oraz upamiętnianie ofiar represji, prowadzona jest zasadniczo na szczeblu regionalnym i osiąga taki rozmiar, na jaki pozwala społeczna praca członków zwyczajnych (obecnie ok. 80 osób) i współpracowników oraz pomoc i hojność sponsorów i władz publicznych. W ostatnich latach działalność statutowa finansowana jest jedynie ze składek członkowskich.

Zarząd Oddziału Towarzystwa w Białymstoku pragnie wyrazić szczere i serdeczne podziękowanie wszystkim tym, którzy - choćby w najskromniejszy sposób - przyczyniali się i przyczyniają do realizacji przyświecających Towarzystwu celów.

Ostatnio zapoczątkowana została dyskusja o potrzebie istnienia Towarzystwa i podobnych jemu organizacji w obecnej rzeczywistości społecznej.

Jolanta Anna Kloza
Prezes Zarządu Oddziału
jolanta.kloza@interia.pl

Kalendarium białostockiego Towarzystwa

(ważniejsze wydarzenia)

Rok 1980

- 20 lutego - zebranie założycielskie samodzielnego Koła Towarzystwa Opieki nad Majdankiem w Białymstoku; prezesem został jednogłośnie wybrany mgr Stanisław Zybala (1924-2002)

Rok 1984

- objazdowa wystawa dokumentalna „Majdanek” (ze zbiorów Państwowego Muzeum na Majdanku)

Rok 1986

- nadanie „nowo powstałej ulicy w osiedlu Pieczurki, będącej przedłużeniem ul. Włociańskiej w kierunku wschodnim do granicy administracyjnej miasta” nazwy „ul. Ofiar Majdanka”

Rok 1987

- wystawa prac plastycznych „Pamięci ludzkiej tragedii”
- sesja popularnonaukowa „Martyrologia obozowa ze szczególnym uwzględnieniem obozu zagłady na Majdanku 1939-1945”
- wystawa filatelistyczna „Piekło XX wieku”
- wystawa fotograficzna „Martyrologia dzieci polskich w czasie okupacji hitlerowskiej”

Rok 1988

- książka „Golgota naszych czasów”
- sesja popularnonaukowa z okazji 70. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości

Rok 1989

- podniesienie białostockiego Koła Towarzystwa do rangi oddziału wojewódzkiego

Rok 1991

- sesja popularnonaukowa „Losy białostoczan w latach 1939-1945”

Rok 1992

- powołanie Fundacji Pamięci Majdanka „Golgota” w Białymstoku (istniała do 2005 r.)

Rok 1993

- sesja popularnonaukowa „Hołd i Pamięć”

Rok 1995

- współorganizacja wystawy „Białostoczan losy okupacyjne”
- sesja popularnonaukowa „Walka i martyrologia narodowa w latach 1939-1945”
- konkurs historyczno-literacki „Druza wojna światowa w pamięci moich najbliższych”

Rok 1996

- sesja popularnonaukowa „Zachować Pamięć”

Rok 1997

- książka „Walka i martyrologia narodowa w latach 1939-1945” (materiały z sesji z 1995 r.)

Rok 1998

- książka „... w pamięci moich najbliższych”
- sesja naukowa „Drogi do niepodległej Polski”

Rok 1999

- uruchomienie strony internetowej <http://www.majdanek.prv.pl/>
- spotkanie pokoleń „Los nasz dla was przestrogą”
- wystawa szkolna „Majdanek – piekło na ziemi”

Rok 2000

- wystawa dokumentalna „II wojna światowa”
- konkurs historyczno-literacki „Łagry i obozy koncentracyjne – hańba XX wieku”

Rok 2001

- konferencja popularnonaukowa „Deportacje białostoczan na nieludzką ziemię”
- montaż słowno-muzyczny „Poezja zza drutów”
- wystawa dokumentalna „Systemy totalitarne – hańba XX wieku”
- spotkanie pokoleń „Skutki systemu totalitarnego”
- opublikowanie „Informatora A.D. 2001”

Rok 2002

- 17 stycznia – śmierć nieodżałowanego Stanisława Zybały
- książka „Drogi do niepodległej Polski” (materiały z sesji naukowej z 1998 r.)

Rok 2003

- opublikowanie biografii Stanisława Zybały w „Słowniku Biograficznym Białostocko-Łomżyńskim”
- lekcja historii dla klas III gimnazjum „Łagry i obozy koncentracyjne podczas II wojny światowej – hańba XX wieku”

Rok 2004

- książka „Pieśń ujdzie cało. Wspomnienia kombatantów ziemi sokólskiej”
- instalacja artystyczna „Fragmenty z dziejów cierpienia”

Rok 2005

- I spotkanie pokoleń „Pamięć pełna nadziei”
- literackie uzupełnienie wystawy „Systemy totalitarne – hańba XX wieku”
- wystawa prac plastycznych „Majdanek w sztuce. Wiara – Nadzieja – Miłość”
- sesja popularnonaukowa „Człowiek przeciwko człowiekowi. Dwudziestowieczne ludobójstwo systemów totalitarnych”

Rok 2006

- II spotkanie pokoleń „Pamięć pełna nadziei”
- Przegląd Filmów Dokumentalnych o Totalitaryzmach
- wydanie w edycji bibliofilskiej wspomnień obozowych Stanisława Zybały pt. „Piekło na ziemi”

Na bieżąco podlaskie Towarzystwo troszczy się o powszechny dostęp do fachowej literatury nt. wojny i okupacji (zwłaszcza dotyczącej Majdanka) w placówkach kulturalnych, naukowych i oświatowych w Polsce. Ponadto szkoły średnie są głównym miejscem prezentacji wystaw dokumentalnych przygotowywanych przez Oddział Towarzystwa w Białymstoku.

Obóz koncentracyjny w Lublinie, od sąsiadującej z nim dzielnicy zwany Majdankiem, funkcjonował od października 1941 r. do lipca 1944 r. Decyzja o jego utworzeniu, podjęta przez Reichsführera SS Heinricha Himmlera w lipcu 1941 r., a więc w miesiąc po napaści na Związek Radziecki, wiązała się z planami III Rzeszy zdobycia „przestrzeni życiowej” dla narodu niemieckiego przez podbój Europy Wschodniej. Rolnicza Lubelszczyzna miała pełnić funkcję zaplecza gospodarczego dla tworzonych „punktów oparcia SS” stanowiących załóżek przyszłego imperium niemieckiego. Obóz traktowano jako rezerwuár siły roboczej. Jego organizacją zajął się Odilo Globocnik - dowódca SS i policji w dystrykcie lubelskim.

Plany budowy były kilkakrotnie zmieniane, a najdalej idący przewidywał zbudowanie na obszarze 516 ha obozu dla 250 tysięcy więźniów. Z powodu trudności plany te w 1942 r. zostały poważnie ograniczone. W rezultacie na 270 ha terenu leżącego na południowo-wschodnich obrzeżach Lublina, przy drodze wiodącej do Zamościa i Lwowa, w latach 1941-1944 Centralny Zarząd Budowlany SS i Policji w Lublinie wybudował obóz składający się z trzech części: więźniarskiej, administracyjnej i gospodarczej. Łącznie powstało 280 różnych obiektów.

Część więźniarska obejmowała pięć prostokątnych pól (budowę szóstego przerwano) oraz dwa tzw. międzypola, tj. pasy ziemi między polami I i II oraz IV i V. Na każdym z pól stały dwa rzędy drewnianych baraków. Na polach I, II i V były to baraki z oknami, na polach III i IV bez okien, typu stajennego. Środek pola stanowił plac apelowy z szubienicą pośrodku. Pola ogrodzono podwójnym rzędem drutów kolczastych, przy wejściu na każde z nich stała wartownia. Wzdłuż ogrodzenia zbudowano 18 wież strażniczych. Na pierwszym międzypolu usytuowano pralnię oraz tzw. małe krematorium, w którym zainstalowane były dwa piece opalane ropą naftową. Miało ono ograniczone możliwości, toteż w 1943 r. za polem V wybudowano nowe, zaprojektowane przez berlińską firmę K. Kori, posiadające pięć pieców opalanych koksem. Na wysokości I pola, w 1942 r., na przedłużeniu baraku numer 41, w którym mieściła się łaźnia, wybudowane zostały trzy komory gazowe, przystosowane do cyklonu B i tlenku węgla. Ogółem sprowadzono na Majdanek 7700 kg cyklonu B, którego używano do uśmiercania więźniów oraz do dezynfekcji odzieży.

Część gospodarcza to baraki po zachodniej stronie pól więźniarskich, w których mieściły się magazyny zrabowanego więźniom mienia, przedmiotów związanych z zaopatrzeniem i aprowizacją, a także warsztaty remontowo-produkcyjne. Na przedpolu zbudowane zostały koszary dla załogi obozowej oraz baraki administracyjne.

Organizacyjnie Majdanek podlegał nie tylko instytucjom centralnym - Głównemu Urzędowi Bezpieczeństwa Rzeszy (RSHA) i Głównemu Urzędowi Gospodarczo-Administracyjnemu SS (SS-WVHA), ale również pośrednio dowódcy SS i policji w Lublinie. Początkowo nosił nazwę „Obóz jeńców wojennych w Lublinie” (*Kriegsgefangenenlager in Lublin*), w lutym 1943 r. zmieniono ją na „Obóz koncentracyjny w Lublinie” (*Konzentrationslager in Lublin*).

W przeciągu niespełna trzech lat jego funkcjonowania kierowało nim kolejno pięciu komendantów: Karl Otto Koch, Max Koegel, Herman Florstedt, Martin Weiss i Arthur Liebehenschel. Główną nadzorniczą obozu kobiecego przez cały okres jego istnienia (1942-1944) była Elsa Ehrich.

Zaludnienie obozu wahało się od 10 do 15 tysięcy osób, jedynie latem 1943 r. przekroczyło 24 tysiące. Struktura i skład narodowościowy więźniów ulegały ciągłym zmianom. We wczesnym stadium organizacji, od października 1941 r. do końca marca 1942 r., więźniami Majdanka byli jeńcy radzieccy, Żydzi lubelscy oraz Polacy z dystryktu lubelskiego. W ostatnich dniach marca 1942 r., w związku z realizacją „Akcji Reinhardt”, zaczęły napływać masowe transporty Żydów, głównie czeskich, słowackich, niemieckich i polskich. Latem 1942 r. zaczęto osadzać aresztowanych w różnych miejscowościach na Lubelszczyźnie zakładników. W październiku 1942 r.

na V polu uwięziono pierwsze kobiety. W styczniu 1943 r. rozpoczęto deportacje polskich więźniów politycznych z więzień w Radomiu, Kielcach, Warszawie, Białymstoku, Lublinie i Lwowie oraz ludzi schwytanych w łapankach, zaś w kwietniu i maju Żydów z getta warszawskiego i białostockiego. Także w maju 1943 r. przybył pierwszy transport jeńców radzieckich - inwalidów, którzy przeszli na stronę Niemców i w walce u ich boku nabawili się kalectwa. Na polu II utworzono dla nich lazaret. Wiosną 1943 r. przywożono także transporty, głównie kobiet i dzieci, z pacyfikowanych wiosek na Białorusi. Latem 1943 r. przybyły całe rodziny wysiedlone z Zamojszczyzny. Przez cały czas nadchodziły transporty więźniów z innych obozów koncentracyjnych: Auschwitz, Buchenwaldu, Dachau, Dory, Sachsenhausen, Ravensbrück, Flossenbürga i Neuengamme. Na przełomie lat 1943 i 1944 kierowano na Majdanek transporty chorych i kalek wyeksploatowanych ciężką pracą w obozach w Rzeszy. Wśród nich było wielu obywateli państw Europy Zachodniej. Ostatnią grupą osób skierowanych na Majdanek byli mieszkańcy pacyfikowanych terenów w powiecie biłgorajskim, przywiezieni latem 1944 r.

Majdanek w początkowych założeniach miał spełniać głównie rolę obozu jenieckiego i koncentracyjnego. W rzeczywistości był obozem wielofunkcyjnym. Dla Żydów stał się obozem zagłady, dla ludności wiejskiej wywożonej na roboty przymusowe do Rzeszy - obozem przejściowym, dla wszystkich więzionych w nim osób był obozem pracy i eksterminacji.

Odznaczał się szczególnie prymitywnymi warunkami bytowymi i co za tym idzie - wysoką śmiertelnością. Nieszczelne baraki nie chroniły przed zimnem i upałami. W początkowym okresie nie było w nich nawet podłóg, a więźniowie spali na słomie rzuconej na ziemię. Później wyposażono je w trzypiętrowe prycze, sienniki i kocy. Dopiero w II połowie 1943 r. Majdanek został skanalizowany. Do tego czasu brakowało wody, więźniowie nie mieli warunków do mycia, zmiany bielizny i ubrania. Wszelchobecny brud i ciasnota w barakach sprzyjały rozwojowi uciążliwych insektów i chorób zakaźnych, głównie gruźlicy, czerwoni i tyfusu. Chcąc zapobiec szerzeniu się epidemii, przeprowadzano selekcje więźniów i chorych zabijano. Więźniowie ginęli także na skutek głodowych racji żywnościowych, ciężkiej i wyczerpującej pracy, do której byli zmuszani, na skutek szykan, kar i znęcania się. Atmosfera ciągłego zagrożenia, brak kontaktu z bliskimi wywoływały poczucie bezsilności, załamania psychiczne i brak chęci do walki o przetrwanie. W sierpniu 1943 r. według oficjalnych niemieckich danych Majdanek miał najwyższy wskaźnik śmiertelności ze wszystkich obozów koncentracyjnych. Na jej poziom wpływały również liczne egzekucje. Największa z nich miała miejsce 3 listopada 1943 r., kiedy to w ramach akcji „Erntefest” (dożynki) w przygotowanych wcześniej rowach w pobliżu krematorium rozstrzelano ponad 18 000 osób narodowości żydowskiej. Na terenie obozu, w budynku krematorium lub w jego pobliżu, w latach 1943-1944 rozstrzeliwano także polskich więźniów politycznych Zamku Lubelskiego. Ostatnia egzekucja miała miejsce w przeddzień ucieczki załogi obozowej.

Najliczniejszą grupę więźniów Majdanka - ok. 120 tysięcy - stanowili Żydzi. Drugie miejsce pod względem liczebności zajmowali Polacy - ok. 100 tysięcy, zaś kolejne - Białorusini, Ukraińcy i Rosjanie. Wobec tego, że większość dokumentów obozowych została zniszczona, nie sposób dokładnie określić liczby więźniów i ofiar tego obozu. Według szacunkowych danych przez Majdanek przeszło około 300 tysięcy osób ponad 50 narodowości. Większość z nich - ok. 230 tysięcy, w tym 110 tysięcy Żydów - zginęła w obozie, część została wywieziona do innych obozów lub na roboty przymusowe, kilkanaście tysięcy zostało zwolnionych, kilkuset zbiegło. Ostateczny bilans ofiar tego obozu jest wciąż sprawą otwartą. Pierwsze wyniki podjętych w ostatnich latach prac badawczych wskazują, że przytoczone wyżej liczby są zawyżone. Nie ma jednak wątpliwości, że Majdanek należał do największych

obozów koncentracyjnych w Europie.

Dwa tygodnie po ucieczce Niemców w barakach na III polu Majdanka znów osadzeni zostali więźniowie. Tym razem byli to wychodzący z konspiracji żołnierze Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich aresztowani przez kroczące za Armią Czerwoną oddziały NKWD. Wśród zatrzymanych byli członkowie kadry dowódczej oddziałów AK odtwarzanych na Lubelszczyźnie oraz rozbrojonej 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty AK. Brak dokumentów nie pozwala określić liczby więzionych, wiadomo jednak że byli tam przedstawiciele wszystkich rodzajów broni. Wśród znanych z nazwiska więźniów NKWD znajduje się: 2 majorów, 10 kapitanów, 21 poruczników, 36 podporuczników, 2 rotmistrzów i 9 chorążych. Ich wiek waha się od 21 do 68 lat. Byli to członkowie komendy Okręgu AK Lublin oraz komend poszczególnych obwodów, byli komendanci rejonów i placówek oraz dowódcy oddziałów partyzanckich. Piłowali ich radzieccy żołnierze, którzy strzelali do wszystkich, którzy próbowali się zbliżyć do ogrodzenia. Nocą 23 sierpnia 1944 r. ok. 250 oficerów i podoficerów z obozu na Majdanku deportowano do Riazania, skąd następnie przenoszono ich do innych tego typu ośrodków. Część z nich powróciła do kraju dopiero w 1947 r., część zginęła w obozach na terenie ZSRR.

Hitlerowscy zbrodniarze Majdanka zostali pociągnięci do odpowiedzialności karnej. W czasie wyzwiania obozu ujęto 6 członków załogi, którzy w listopadzie 1944 r. zostali skazani na karę śmierci (wyrok wykonano) przez Specjalny Sąd Karny w Lublinie. Od zakończenia wojny ukarano nieco ponad 130 funkcjonariuszy byłego obozu, podczas gdy jednorazowy stan załogi wynosił ok. 1200 osób.

Jesienią 1944 r. powstało Państwowe Muzeum na Majdanku, którego podstawowymi celami są: utrzymanie i konserwacja zachowanych obiektów obozowych, gromadzenie dokumentów, relacji i wspomnień, badania naukowe nad dziejami obozu, działalność wydawnicza i edukacyjna oraz kolekcjonowanie dzieł sztuki współczesnej (m.in. przez Międzynarodowe Triennale Sztuki o tematyce antywojennej). W 1969 r. na Majdanku został wzniesiony pomnik ku czci ofiar hitlerowskiego ludobójstwa. Monument, zaprojektowany przez artystę rzeźbiarza inż. arch. Wiktora Tołkina, składa się z dwóch elementów: Pomnika Walki i Męczeństwa, usytuowanego na przedpolu obozu, oraz Mauzoleum, w którym złożone zostały prochy pomordowanych. Na fryzie jego kopuły umieszczono napis: *Los nasz dla was przestroga*. W 1983 r. zainicjowano wybudowanie ekumenicznej Świątyni Pokoju na terenie byłego obozu; projekt nie został jednak nigdy zrealizowany.

Muzeum jest miejscem hołdu i pamięci poświęconym ludziom, którzy na Majdanku cierpieli i ginęli.

dr Janina Kiełboń
Państwowe Muzeum na Majdanku w Lublinie

Literatura o Majdanku

(ważniejsze pozycje)

- *Majdanek 1941-1944*, pr. zbior. pod red. T. Mencła, Lublin 1991.
- J. Marszałek, *Majdanek - obóz koncentracyjny w Lublinie*, Warszawa 1981.
- A. Wiśniewska, Cz. Rajca, *Majdanek. Lubelski obóz koncentracyjny*, Lublin 2002.
- T. Czajka, *Czerwone punkty*, Lublin 1962 (I wyd.), 1983 (II wyd.).
- *Jesteśmy świadkami. Wspomnienia byłych więźniów Majdanka*, wstęp i wybór Cz. Rajca, E. Rosiak, A. Wiśniewska, Lublin 1965.
- *Przeżyli Majdanek. Wspomnienia byłych więźniów obozu koncentracyjnego na Majdanku*, wstęp, wybór i oprac. Cz. Rajca, A. Wiśniewska, Lublin 1980.
- *Pieśni zza drutów. Wiersze, pieśni i piosenki powstałe w obozie koncentracyjnym na Majdanku*, wstęp, wybór i oprac. Z. Murawska-Gryń, Lublin 1985.
- *Zeszyty Majdanka*, t. t. I - XXIII (periodyk naukowy wydawany od 1961 r.).

Nadszedł świt, przed nami był ranek - ten pierwszy, obozowy, ponury, zimny, ponieważ w nocy padał śnieg.

O godzinie 6.00 rano rozpoczął się apel poranny więźniów, którzy wyglądem fizycznym przypominali rodzaj ludzki, ale odarci byli kompletnie z wartości duchowych i wiary, że jutro może być ziemsko-ludzkie. Były to postacie, w których życie szybko gasło. (...)

Cały dzień wykorzystano na spisywanie danych personalnych, przekazywanie ubrania cywilnego (w workach papierowych), w tym również obuwia do specjalnego baraku (magazynu), pieniędzy do depozytu - zdeponowałem 100 złotych. Wspomniany już medalik z wizerunkiem

Matki Boskiej Częstochowskiej przeniosłem do bloku w ustach i przez cały pobyt w obozie miałem go na sobie lub w ustach. (...)

Tak rozpoczęło się moje życie obozowe, na trwale zapisane w kartotece pamięci, ponure, pozbawione praw, wszelkiej opieki, o głodzie i chłdzie, w konsekwencji skazane w tych warunkach na zagładę. (...)

W tym dniu otrzymaliśmy numery obozowe wydłoczone na podłużnych paskach blachy. Każdy z nich posiadał dwa otwory, niezbędne do przywiązywania. Otrzymane podłużne blaszki należało nosić na lewym ręku (przegubie). Do przywiązywania ich wydano nam odpowiednie kawałki drutu. Tak, tak - drutu. Od tej chwili numery zastąpiły nam nazwiska i imiona. (...)

Przedemną były kolejne dni pobytu, pierwsze lekcje życia obozowego, pierwszy apel, obserwacje i pierwsi martwi ludzie. Okropność. (...)

W tym dniu była zupa z brukwi. Miska i łyżka brudne. Nie mogłem zmusić się do jedzenia. Z głodu i po namyśle (żeby żyć, trzeba koniecznie coś jeść) przystąpiłem do konsumpcji zupy. Zamykałem oczy, ale jadłem. (...)

Należało pamiętać i uświadamiać sobie coraz bardziej nazwę obozu „*Ver-nichtungslager Lublin*” - Obóz Zagłady Lublin. (...)

Coraz częściej w nocy dochodziły do mnie jęki i majaczenia więźniów chorych, pobitych oraz konających. Słyszałem również szlochania i narzekania, ale najczęściej modlitwę. Przyszło też zwątpienie - czyli poddanie się bez walki losowi, jaki nas spotkał. (...)

O godzinie 12.00, 6 lutego 1943 r. przekroczyliśmy granicę piekła na ziemi, udając się w kierunku Lublina.

ródło: Stanisław Zybala, *Piekło na ziemi*, Białystok 2006, ss. 41 - 84.
Okładka książki: artysta malarz Jerzy Kurnicki

opracowanie: Dariusz Kloza, Janina Kiełboń
opracowanie graficzne: Andrzej Bazyluk
korekta: Andrzej Alicki

ilustracje pochodzą ze zbiorów
Państwowego Muzeum na Majdanku
w Lublinie

na okładce:
Abraham Borenstein (Izrael) - *Całopalenie*,
Holocaust, collage, 80 x 67

data wydania: 16 X 2006 r.
nakład: 600 egz.

copyright © Towarzystwo Opieki nad Majdankiem
Zarząd Oddziału w Białymstoku, 2006

Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub kopiowanie całości albo fragmentów książki - za wyjątkiem cytatów w artykułach lub przeglądach krytycznych - możliwe jest tylko na podstawie pisemnej zgody posiadaczy praw autorskich.

ISBN 83-60534-32-2

druk:
Wydawnictwo PRYMAT. Mariusz Śliwowski
15-703 Białystok, ul. Zwycięstwa 26c, lok. 7
tel. 085 869 14 87, 0 602 766 304
www.prymat.stnet.pl, e-mail: prymat@stnet.pl

Widok ogólny
obozu

Ofiary ostatniej
egzekucji w dniu
21 VII 1944 r.

Mieszkańcy Lublina
oglądają Majdanek
w lipcu 1944 r.

Piecze krematoryjne.
Przed nimi zwęglone
szczątki ludzkie
(lipiec 1944 r.)

Towarzystwo Opieki nad Majdankiem
Zarząd Oddziału
ul. Icchoka Malmeda 8, pok. 33
PL 15-440 Białystok

NIP 542-28-28-971
REGON 001055701-00023
KRS 0000067434

Konto: Bank BPH SA
nr 20 1060 0076 0000 3200 0091 0399

tonmbia@poczta.onet.pl
<http://www.majdanek.prv.pl/>

Hubert Borys (Polska) - *Rampa*,
linoryt, 79 x 51

Państwowe Muzeum na Majdanku
ul. Droga Męczenników Majdanka 67
PL 20-325 Lublin
tel. 081 74 426 40; 081 74 426 47...9
fax. 081 744 05 26

dyr@majdanek.pl
<http://www.majdanek.pl/>

ISBN 83-60534-32-2